

PRZESTĘPSTWO WZIĘCIA I PRZETRZYMYWANIA ZAKŁADNIKA

ASPEKTY PRAWNE
I KRYMINOLOGICZNE

Janusz Kaczmarek

MONOGRAFIE LEX

LEX

a Wolters Kluwer business

PRZESTĘPSTWO WZIĘCIA I PRZETRZYMYWANIA ZAKŁADNIKA

ASPEKTY PRAWNE
I KRYMINOLOGICZNE

Janusz Kaczmarek

Zamów książkę w księgarni internetowej

proinfo.pl
księgarnia internetowa

LEX

a Wolters Kluwer business

Warszawa 2013

Stan prawny na 1 listopada 2012 r.

Wydawca
Monika Pawłowska

Redaktor prowadzący
Marzena Molatta

Opracowanie redakcyjne
Elżbieta Józwiak

Łamanie
JustLuk Łukasz Drzewiecki, Justyna Szumieł, Krystyna Szych

Układ typograficzny
Marta Baranowska

© Copyright by
Wolters Kluwer Polska SA, 2013

ISBN 978-83-264-4069-4
ISSN 1897-4392

Wydane przez:
Wolters Kluwer Polska SA

Redakcja Książek
01-231 Warszawa, ul. Płocka 5a
tel. 22 535 82 00, fax 22 535 81 35
e-mail: ksiazki@wolterskluwer.pl

www.wolterskluwer.pl
księgarnia internetowa www.profinfo.pl

Spis treści

Wykaz skrótów / 9

Wstęp / 13

Rozdział 1

Porwanie w ujęciu historycznym i współcześnie / 19

- 1.1. Uwagi ogólne. Porwanie w ujęciu historycznym / 19
- 1.2. Typologia i tendencje porwań / 35

Rozdział 2

**Przestępstwo wzięcia i przetrzymywania zakładnika
w prawie międzynarodowym i europejskim / 43**

- 2.1. Przestępstwo wzięcia i przetrzymywania zakładnika
w umowach międzynarodowych / 43
- 2.2. Przestępstwo wzięcia i przetrzymywania zakładnika
w wybranych systemach prawnych / 55

Rozdział 3

**Zagadnienia karnomaterialne wzięcia i przetrzymywania
zakładnika w polskim systemie karnym / 65**

- 3.1. Problem dobra prawnego. Przedmiot ochrony (zamachu)
oraz strona przedmiotowa czynu / 65
- 3.2. Znamiona strony podmiotowej przestępstwa wzięcia
i przetrzymywania zakładnika / 76
- 3.3. Kwalifikowane postaci wzięcia i przetrzymywania
zakładnika / 80
- 3.4. Problemy zbiegu przepisów ustawy. Przestępstwo
o charakterze terrorystycznym a przestępstwo wzięcia
i przetrzymywania zakładnika / 97
- 3.5. Karalność wzięcia i przetrzymywania zakładnika / 111

- 3.5.1. Uwagi ogólne / **111**
- 3.5.2. Odstąpienie od wymierzenia kary
(art. 252 § 4 k.k.) / **115**
- 3.5.3. Nadzwyczajne złagodzenie kary
(art. 252 § 5 k.k.) / **118**

Rozdział 4

Rozmiary i struktura wzięcia i przetrzymywania zakładnika / 123

- 4.1. Cel badań oraz problemy i hipotezy badawcze.
Metody, techniki i narzędzia badawcze / **123**
- 4.2. Dynamika i struktura przestępstw wzięcia
i przetrzymywania zakładnika w latach 1995–2011 / **128**
- 4.3. Problem „ciemnej liczby” / **139**

Rozdział 5

Sprawcy porwań oraz metody i motywy ich działania / 142

- 5.1. Dane osobopoznawcze sprawców przestępstwa wzięcia
i przetrzymywania zakładnika. Metody i motywy
działania przestępczego / **142**
- 5.2. Sposoby, okoliczności oraz czas i miejsce porwań / **155**

Rozdział 6

Ofiary porwań / 162

- 6.1. Zakładnicy oraz osoby zmuszane do określonego
zachowania w wyniku wzięcia i przetrzymywania
zakładnika. Sposoby postępowania z ofiarami / **162**
- 6.2. Dziecko jako ofiara porwania / **168**

Rozdział 7

Porwanie i zabójstwo Krzysztofa Olewnika – studium przypadku / 183

Rozdział 8

Zagadnienia wykrywcze i proceduralne / 191

- 8.1. Trudności w ściganiu przestępstw porwań dla okupu / **191**
- 8.2. Działania organów ścigania w sprawach o porwania
dla okupu / **200**
 - 8.2.1. Czynności wstępne po uzyskaniu informacji
o porwaniu / **200**

- 8.2.2. Negocjacje ze sprawcami porwań po nawiązaniu kontaktu / **202**
- 8.2.3. Realizacja złożenia okupu / **204**
- 8.2.4. Działania po uwolnieniu porwanego / **205**
- 8.2.5. Problemy związane z posłużeniem się fałszywymi banknotami / **206**
- 8.2.6. Kontrola i rejestracja rozmów telefonicznych. Użycie broni palnej / **210**
- 8.2.7. Błędy i bezprawne działania policji / **222**

Rozdział 9

Możliwości zwiększenia efektywności i przeciwdziałania porwanom / 228

- 9.1. Społeczna ocena zjawiska porwań dla okupu oraz podejmowane inicjatywy / **228**
- 9.2. Ubezpieczenia od porwań / **240**

Uwagi końcowe i wnioski / **247**

Bibliografia / **257**

Orzecznictwo / **267**

Spis tabel / **269**

Spis wykresów / **271**

Wykaz skrótów

Akty prawne

- amerykański kodeks karny** US Code Collection (Amerykański zbiór kodeksów, tytuł 18, część I, rozdział 55, § 1201–1204), <http://www.law.cornell.edu/uscode/text>
- EKPC** Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, sporządzona w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r., zmieniona następnie Protokołami nr 3, 5 i 8 oraz uzupełniona Protokołem nr 2 (Dz. U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284 z późn. zm.), a następnie zmieniona i uzupełniona Protokołem nr 14 zmieniającym system kontroli Konwencji (Dz. U. z 2010 r. Nr 90, poz. 587)
- francuski kodeks karny** Code Pénal, Kodeks karny Francji z dnia 12 października 2005 r., http://www.equalrightstrust.org/ertdocumentbank/french_penal_code_33.pdf
- k.k.** ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (Dz. U. Nr 88, poz. 553 z późn. zm.)
- k.k. z 1871 r.** Kodeks karny Rzeszy Niemieckiej z dnia 15 maja 1871 r.
- k.k. z 1903 r.** kodeks karny z dnia 22 marca 1903 r. autorstwa Nikołaja Tagancewa
- k.k. z 1932 r.** rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 11 lipca 1932 r. – Kodeks karny (Dz. U. Nr 60, poz. 571 z późn. zm.)

- k.k. z 1969 r.** ustawa z dnia 19 kwietnia 1969 r. – Kodeks karny (Dz. U. Nr 13, poz. 94 z późn. zm.)
- kodeks prawa kanonicznego** Kodeks Prawa Kanonicznego z 1983 r. promulgowany dnia 25 stycznia 1983 r. przez papieża Jana Pawła II konstytucją apostolską *Sacrae disciplinae leges*
- Konstytucja** Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. Nr 78, poz. 483 z późn. zm.)
- konwencja o ekstradycji** Konwencja o ekstradycji i pomocy sądowej w sprawach karnych zawarta między Rzeczpospolitą Polską a Wielkim Księstwem Luksemburskiem w Luksemburgu dnia 22 stycznia 1934 r. (Dz. U. z 1936 r. Nr 16, poz. 145 z późn. zm.)
- konwencja przeciwko braniu zakładników** Międzynarodowa Konwencja przeciwko braniu zakładników, sporządzona w Nowym Jorku dnia 18 grudnia 1979 r. (Dz. U. z 2000 r. Nr 106, poz. 1123)
- k.p.k.** ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz. U. z 1997 r. Nr 89, poz. 555 z późn. zm.)
- nowela z dnia 17 grudnia 2009 r.** ustawa z dnia 17 grudnia 2009 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz ustawy – Kodeks postępowania karnego (Dz. U. z 2010 r. Nr 7, poz. 46)
- pr. tel.** ustawa z dnia 16 lipca 2004 r. – Prawo telekomunikacyjne (Dz. U. Nr 171, poz. 1800 z późn. zm.)
- ukraiński kodeks karny** Кримінальний кодекс України, Kodeks karny Ukrainy z dnia 1 września 2001 r., https://www.unodc.org/tldb/pdf/Criminal%20Code%20of%20Ukraine_31.05.2007_ENG_text.pdf
- u.k. z 1852 r.** ustawa karna zaboru austriackiego z 1852 r.
- u.p.** ustawa z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji (tekst jedn.: Dz. U. z 2011 r. Nr 287, poz. 1687 z późn. zm.)

ustawa o ABW	ustawa z dnia 24 maja 2002 r. o Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego oraz Agencji Wywiadu (tekst jedn.: Dz. U. z 2010 r. Nr 29, poz. 154 z późn. zm.)
ustawa o SG	ustawa z dnia 12 października 1990 r. o Straży Granicznej (tekst jedn.: Dz. U. z 2011 r. Nr 116, poz. 675 z późn. zm.)

Inne

GSP	Gdańskie Studia Prawnicze
ONZ	Organizacja Narodów Zjednoczonych
OSAB	Orzecznictwo Sądów Apelacji Białostockiej
OSNKW	Orzecznictwo Sądu Najwyższego Izba Kar- na i Wojskowa
OSNPG	Orzecznictwo Sądu Najwyższego, Wydaw- nictwo Prokuratury Generalnej
Prok. i Pr.	Prokuratura i Prawo
SA	sąd apelacyjny
SN	Sąd Najwyższy
SO	sąd okręgowy

Wstęp

Obecnie obowiązująca ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (Dz. U. Nr 88, poz. 553 z późn. zm.) w rozdziale XXXII („Przestępstwa przeciwko porządkowi publicznemu”) zawiera typ przestępstwa dotychczas polskiemu prawu nieznanym, tj. wzięcie lub przetrzymywanie zakładnika, czyli penalizujący zjawisko potocznie zwane porwaniem, uprowadzeniem czy kidnappingiem. Przepis art. 252 k.k. zawarty w tym rozdziale do czasu nowelizacji ustawą z dnia 17 grudnia 2009 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz ustawy – Kodeks postępowania karnego (Dz. U. z 2010 r. Nr 7, poz. 46) stanowił, że:

„§ 1. Kto bierze lub przetrzymuje zakładnika w celu zmuszenia organu państwowego lub samorządowego, instytucji, organizacji, osoby fizycznej lub prawnej albo grupy osób do określonego zachowania się, podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10.

§ 2. Jeżeli następstwem czynu określonego w § 1 jest śmierć człowieka lub ciężki uszczerbek na zdrowiu, sprawca podlega karze pozbawienia wolności od lat 2 do 12.

§ 3. Kto czyni przygotowania do przestępstwa określonego w § 1, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

§ 4. Nie podlega karze za przestępstwo określone w § 1, kto odstąpił od zamiaru wymuszenia i zwolnił zakładnika”.

Pomimo tego, iż w uzasadnieniu projektu kodeksu karnego brak jest jednoznacznego wskazania, jaka jest geneza tego przepisu, to jednak można przyjąć, że ten nowy typ przestępstwa wprowadzony został do kodeksu karnego w odpowiedzi na coraz częstsze występowanie tego rodzaju przestępczych zachowań zarówno we współczesnym świecie, jak i w Polsce. Środki masowego przekazu niemal każdego dnia informują o porwaniach w celach ekonomicznych bądź politycznych na całym świecie. Należy przy tym podkreślić, że w naszych warunkach jest to zjawisko nowe. Jak bowiem wynika z policyjnych

statystyk, od czasu zakończenia II wojny światowej do 1990 r. miały miejsce tylko trzy głośne porwania, przy czym u podłoża jednego z nich leżały na dodatek wyłącznie przyczyny polityczne. Po 1990 r. przypadki porwań notuje się już znacznie częściej. Niestety nie brakuje ludzi gotowych na wszystko, aby osiągnąć zamierzony cel. Najczęściej celem tym, w przypadku porwania, są pieniądze. Wiele osób w uprowadzaniu ludzi znalazło prosty sposób na zdobycie dużej gotówki.

Obecnie, gdy w Polsce rozwarstwienie społeczne pod względem ekonomicznym jest nadal duże, znacznie łatwiej można wytypować ofiarę z wystarczająco zasobnym portfelem. Możliwość zdobycia dużych pieniędzy, niekiedy rzędu kilku milionów dolarów, jest bardziej kusząca niż ewentualna alternatywa – wyrok pozbawiający sprawcę wolności. Zjawisko to bulwersuje nie tylko osoby potencjalnie zagrożone, ale także przeciętnych obywateli. Uznają oni takie zachowania za nie do przyjęcia we współczesnym świecie. Nad faktem uprowadzenia dziecka czy innej osoby w środku dnia, częstokroć na ruchliwej ulicy, trudno przejść do porządku dziennego.

Opisane wyżej sytuacje, alarmujące dane policyjnych statystyk, a także smutny fakt, że widniejące w nich liczby mogą być jedynie ułamkiem prawdziwej skali porwań, stały się impulsem do zdiagnozowania tego zjawiska w formie monografii, w ujęciu karnoprawnym, kryminalistycznym, kryminologicznym oraz porównawczym.

Państwo jest zobowiązane do zapobiegania zjawisku kidnapingu i zwalczania go nie tylko poprzez odpowiednią politykę – instrumenty prawne, ale także poprzez stworzenie struktur instytucjonalnych, które pozwolą mu na właściwą reakcję na problem porwań. By stworzyć efektywną politykę przeciwdziałania kidnapingowi, niezbędne jest zrozumienie natury i rozmiaru problemu. Oznacza to konieczność posiadania procedur pozwalających na szukanie, zestawienie, analizę i ocenę informacji, na podstawie czego podejmowane będą dalsze kroki.

Istotą jest gruntowna analiza problemu: gdzie może się zdarzyć porwanie, w jakim czasie, kto jest zagrożony, jak się chronić, kim są porywacze, z jakich środowisk się wywodzą, jak działają, jaka jest ich motywacja. Wiedza taka wymaga wdrożenia systemu zbierania, zestawienia, przechowywania (w formie bazy danych), analizy i rozpowszechniania informacji na temat porwań. Istotna jest znajomość problemów, trendów i ich możliwego rozwoju zarówno w skali krajowej, jak i międzynarodowej. Taka ocena zjawiska okaże się przydatna

dla stworzenia strategii o charakterze krajowym oraz organu koordynującego działania wewnątrz kraju. Monografia *Kryminologiczne i prawne aspekty wzięcia i przetrzymywania zakładnika (art. 252 k.k.)* w żaden sposób nie pretenduje do takiego miana, ale może być przydatna dla zdiagnozowania zjawiska porwań dla okupu.

Duża część rozprawy to prawne, materialne zagadnienia wzięcia i przetrzymywania zakładnika. Terminologia porwania – zmienna na przestrzeni wielu lat – wyrażona współczesnym terminem przepisu art. 252 k.k. „wzięcie i przetrzymywanie zakładnika” oraz samo zjawisko porwań ukazane są w ujęciu historycznym sięgającym nawet ustawodawstwa państw zaborczych, tymczasowo obowiązującego w niepodległej Polsce. W kolejnym rozdziale ukazano obowiązujące współcześnie konwencje, umowy międzynarodowe i występowanie powyższego zagadnienia w wybranych systemach prawnych w aspekcie porównawczym. Następnie w kolejnych rozdziałach wskazano problemy oceny ochrony dobra prawnego, strony podmiotowej i przedmiotowej. Wskazano możliwe zbiegi przepisów oraz różnice w poglądach doktryny, jak również orzecznictwa sądowego w tym przedmiocie, proponując propagowane od wielu lat własne przemyślenia. W pracy uwzględniono całość orzecznictwa Sądu Najwyższego oraz sądów apelacyjnych odnoszącego się do problematyki wzięcia i przetrzymywania zakładnika. W tym też zakresie monografia odniosła się do relacji przepisu art. 252 k.k. z pojęciem przestępstwa o charakterze terrorystycznym i występujących w tym przypadku na gruncie obowiązującego prawa niedoskonałości.

W związku z faktem, iż Sejm RP VI kadencji nowelą z dnia 17 grudnia 2009 r. uchwalił nowe brzmienie przepisu art. 252 k.k., podnosząc progi karalności, zmieniając diametralnie treść § 2 oraz dodając § 5, szereg rozważań dotyczy problemów prawnych, z którymi praktyka się jeszcze nie zetknęła. Dotyczy to przede wszystkim rezygnacji z kwalifikowanej postaci wzięcia i przetrzymywania zakładnika w postaci śmierci lub ciężkiego uszczerbku na zdrowiu zakładnika na rzecz innej postaci kwalifikowanej szczególnego udręczenia zakładnika oraz podwyższenia progów karalności. Szczegółowej analizie z uwagi na praktykę, ale też prawne problemy, poddano możliwość odstąpienia od wymierzenia kary wyrażonej w przepisie art. 252 § 4 k.k. oraz nadzwyczajnego złagodzenia kary przewidzianej w § 5 tegoż przepisu.

W trakcie badań oparto się na danych statystycznych z Komendy Głównej Policji oraz Prokuratury Krajowej (Generalnej) obejmujących

okres od 1995 r. do końca czerwca 2012 r. oraz na danych statystycznych Ministerstwa Sprawiedliwości dotyczących sądowych skazań sprawców za przestępstwa z przepisu art. 252 k.k. Za pośrednictwem Biura Obrotu z Zagranicą Prokuratury Krajowej (Generalnej) uzyskano obowiązujące akty prawne oraz dane statystyczne z Prokuratury w Czechach, Francji, Holandii, Niemiec, Rumunii oraz Ukrainy. Przedmiotem badań było 45 postępowań karnych zarejestrowanych od 1999 do 2008 r., zakończonych wobec 180 osób skierowaniem aktu oskarżenia.

W oparciu o dane statystyczne z Komendy Głównej Policji, Centralnego Biura Śledczego oraz Ministerstwa Sprawiedliwości za lata 1995–2012 dokonano oceny tego zjawiska w zakresie dynamiki w ciągu poszczególnych lat, tendencji wzrostowych, zahamowań oraz spadku tego rodzaju przestępczości. Uwypuklone zostały zagrożenia poszczególnych regionów oraz wykrywalność tego rodzaju czynów.

W swojej warstwie kryminologicznej praca, w oparciu o badania aktowe oraz doświadczenia prokuratorskie autora na przestrzeni kilkunastu lat, pokazuje sprawców porwań z uwzględnieniem ich płci, wieku, karalności, wykształcenia, statusu zawodowego, rodzinnego i majątkowego oraz przynależności do zorganizowanych grup przestępczych. Jednocześnie uwypukla metody i sposoby porwań, zachowanie sprawców, ich stosunek do porwanego, czas i miejsce porwania – w tym miejsce złożenia okupu oraz jego wysokość. Na przykładzie jednej ze zorganizowanych grup specjalizujących się w porwaniach pokazuje, jak dalece proceder ten może być opracowany w szczegółach, a tym samym niebezpieczny. W podobnym zakresie w następnym rozdziale pokazuje ofiarę przestępstwa, miejsce jej przetrzymywania, sposób postępowania z zakładnikiem, sposób komunikowania się z rodziną czy też bliskimi porwanego, następstwa w sferze emocjonalnej i psychicznej ze szczególnym uwzględnieniem dziecka jako ofiary. W pracy, poza techniką analizy dokumentów z zastosowaniem kwestionariuszy, dla pełniejszej analizy posłużono się techniką wywiadu z pięcioma rodzinami osób, które zostały porwane. Kolejny rozdział monografii to wątek porwania i zabójstwa Krzysztofa Olewnika jako studium indywidualnego przypadku z uwzględnieniem różnic i cech wspólnych z innymi porwaniami w Polsce, ale też wykazujący błędy organów ścigania w tego typu sprawach.

Ponadto w pracy wskazano na istniejące w ciągu lat trudności w ściganiu przestępstw porwań dla okupu, proponując własne rozwią-

zania. Na tym tle w ostatnim rozdziale opisano podejmowane w niektórych regionach Polski inicjatywy społeczne mające na celu ochronę osób zagrożonych tego rodzaju przestępczością oraz propagowanie wiedzy w tym zakresie. W oparciu o badania ankietowe dokonano oceny postrzegania zjawiska porwań w odczuciu społecznym.

W zakończeniu opracowania przedstawiono uwagi końcowe oraz wnioski. Zawarto w nich ocenę skali zagrożenia porwaniami dla okupu w Polsce. Pokazano realne możliwości przeciwdziałania i sposoby rozwiązywania problemów związanych z tym rodzajem przestępczości.

Rozdział 1

Porwanie w ujęciu historycznym i współcześnie

1.1. Uwagi ogólne. Porwanie w ujęciu historycznym

„Gwałt jako dziedziczony w toku ewolucji przejaw człowieczej drapieżności, przemoc jako wymykająca się spod kontroli ludzkiego rozumu manifestacja zwierzęcej siły – to zjawiska od zamierzchłych czasów wzbudzające żywe zainteresowanie zarówno szerokich rzesz obywateli, jak i formułujących refleksję nad światem filozoficznych orientacji i szkół naukowych”¹.

„Porwanie”, „uprowadzenie”, „kidnaping” to słowa, którymi operujemy zamiennie, gdy mówimy potocznie o wzięciu zakładnika.

„Kidnaping” – słowo to pochodzi z języka angielskiego, w którym *kid* to „koźlątko” albo „dzieciak”. Natomiast *napper* dawniej oznaczało „złodziej”, a zostało utworzone od słów *nap down* – „chwycić”². Początkowo słowem tym określano zbrodnicze porwanie dzieci w celu wymuszenia okupu. Następnie zaczęto nim określać każde uprowadzenie, niezależnie od tego, czy ofiarą było dziecko, czy osoba dorosła³.

Określenia „kidnaping” używa się raczej w języku potocznym, natomiast w języku formalnym używamy najczęściej terminu „porwanie”. Słowo to pochodzi z języka łacińskiego – *plagium*⁴ oznacza „sieć myśliwską”, „sidła”, a także „porwanie człowieka”⁵.

¹ *Spółeczeństwo wobec przemocy. Raport Komitetu Badań nad przemocą, zbrodnią i występkiem*, red. B. Hołyst, Warszawa 1982, s. 5.

² W. Kopaliński, *Słownik wyrazów obcych i zwrotów obcojęzycznych*, Warszawa 1990, s. 261.

³ *Słownik języka polskiego*, red. M. Szymczak, t. 1, Warszawa 1978, s. 912.

⁴ *Wielka ilustrowana encyklopedia Wydawnictwa Gutenberga*, Encyklopedia Powszechna Wydawnictwa Gutenberga, wydanie multimedialne, koncepcja i konsultacja A. Kurpisz, F. Perz, 1997.

⁵ W. Kopaliński, *Słownik wyrazów...*, s. 397.

To właśnie tym pojęciem posługiwał się ustawodawca w kodeksie karnym z dnia 22 marca 1903 r.⁶ autorstwa Nikołaja Tagancewa tymczasowo obowiązującym na obszarze byłego zaboru rosyjskiego w art. 79, 417 czy 419, 502 oraz 505 i 506.

W przypadku art. 79 k.k. z 1903 r. ustawodawca używał pojęcia „porwanie”, co uznać należy za ciekawostkę, również w odniesieniu do zaboru lub czynnego sponiewierania zmarłego (zwłok), pogrzebanego lub niepogrzebanego.

Czyn ten zagrożony był karą pozbawienia wolności („zamknięciem w więzieniu”) na okres od 3 do 6 lat. Ówczesny kodeks karny zaliczył ten artykuł do przepisów ochraniających religię. Artykuł przewidywał formę kwalifikowaną tego przestępstwa, tj. gdy dodatkowo na zmarłym dopuszczono się czynu obrażającego moralność (kara wynosiła wtedy od 3 do 6 lat), a także formę uprzywilejowaną, gdy sprawca działał pod wpływem, np. zabobonu bądź spożycia alkoholu.

Natomiast karą aresztu zagrożone było na mocy art. 417 czy 419 „porwanie za jej zgodą, ale wbrew jej rodzicom, kobiety niezamężnej, która osiągnęła wiek wymagany do zawarcia małżeństwa lecz nie skończyła lat 21, w celu wstąpienia z nią w związek małżeński”.

Z kolei art. 502 k.k. z 1903 r. przewidywał porwanie lub ukrycie dziecka, niemającego lat 14, za co groziła kara pozbawienia wolności od roku do 6 lat, a w przypadku formy kwalifikowanej, jeżeli dziecko „porwano dla celów żebractwa lub innego zajęcia niemoralnego albo w celu zysku, albo celem pozbawienia dziecka praw jego stanu”, groziła kara pozbawienia wolności od 3 do 6 lat. Należy zauważyć, iż ustawodawca za karalne uznał nawet usiłowanie takiego porwania. Warto podkreślić, iż ustawodawca zauważył i usytuował w formie kwalifikowanej typowe porwanie dziecka, jakim jest porwanie w celu osiągnięcia zysku.

Ostatnim artykułem z k.k. z 1903 r., który przewidywał w nawiązaniu do przestępstwa porwania i którego usiłowanie również było karalne, to porwanie nieletniej w wieku od lat 14 do 16 i porwanie kobiety. Jeżeli ofiara była między 14. a 16. rokiem życia (nieletnia), to za porwanie bez jej zgody, bądź za zgodą, ale poprzez wprowadzenie jej w błąd, groziła kara pozbawienia wolności od jednego roku do 6 lat.

⁶ A. Mogilnicki, E.S. Rappaport, *Kodeks Karny z Ustawami Dodatkowymi Wydawnymi do dnia 1 września 1922, Skorowidzem i Tezami z orzeczeń Sądu Najwyższego R.P.*, Warszawa 1928, s. 417, 502–505.

Jeżeli ofiara ukończyła 16 lat, lecz wprowadzono ją bez jej zgody w celach nierządu, to kara wynosiła od roku do 3 lat. Tej samej karze podlegał ten, kto porwał osobę płci żeńskiej między 14. a 21. rokiem życia w celu szkodzenia jej czci przez rozgłos tego wydarzenia.

Warto też odnotować, że k.k. z 1903 r. przewidywał przestępstwo pozbawienia wolności osobistej przez zatrzymanie i zamknięcie z uwzględnieniem pozbawienia wolności osób o szczególnych właściwościach (matka, ojciec, krewny wstępny, osoba urzędowa, wartownik straży wojskowej) bądź miejsca przetrzymywania (szpital dla obłąkanych w przypadku osoby niedotkniętej chorobą umysłową, miejsca rozpusty w przypadku osoby płci żeńskiej, nieuprawiającej zawodowo nierządu). Jednocześnie przewidywał podwyższenie karalności w przypadku pozbawienia wolności powyżej tygodnia. Ustawodawca rosyjski wyraźnie oddzielał pojęcie porwania od pojęcia pozbawienia wolności.

Nieco podobną regulację zawierał pruski kodeks karny Kodeks karny Rzeszy Niemieckiej z dnia 15 maja 1871 r.⁷ obowiązujący na terenie byłego zaboru pruskiego do 1932 r.

Pierwsza różnica dotyczyła przyjętego kryterium klasyfikacji, ponieważ k.k. z 1871 r. zaliczał tego typu czyny do „Zbrodni i występków przeciwko osobistej wolności” (rozdział 18). Urowadzenie kobiety wbrew jej woli przy użyciu podstępny, groźby lub przemocy stanowiło przestępstwo, które było zagrożone karą pozbawienia wolności – w razie gdy czyn miał na celu skłonienie jej do zawarcia małżeństwa – albo karą ciężkiego więzienia do lat 10 – w przypadku uprowadzenia w celu uprawiania nierządu (§ 236 k.k. z 1871 r.). Natomiast § 237 k.k. z 1871 r. przewidywał karalność (ale tylko na wniosek pokrzywdzonego) uprowadzenia małoletniej niezamężnej kobiety, wprawdzie za jej zgodą, ale bez pozwolenia rodziców, opiekuna lub kuratora, niezależnie od tego, czy sprawca działał w celu nakłonienia ofiary do zawarcia małżeństwa czy też nakłonienia jej do uprawiania nierządu⁸. Ponadto k.k. z 1871 r. przewidywał przestępstwo uprowadzenia małoletniego spod opieki rodziców, opiekuna lub kuratora – zarówno jako typ podstawowy (§ 235

⁷ Kodeks karny Rzeszy Niemieckiej z dnia 15 maja 1871 r. z późniejszymi zmianami i uzupełnieniami po rok 1918 wraz z ustawą wprowadzającą do kodeksu karnego dla Związku Północno-Niemieckiego (Rzeszy Niemieckiej) z dnia 31 maja 1870 r., przekł. urzędowy Departamentu Sprawiedliwości Ministerstwa B. Dzielnicy Pruskiej.

⁸ Tytułem ciekawostki można dodać, że jeśli sprawca tego czynu ożenił się z uprowadzoną, to ściganie następowało dopiero po uznaniu zawartego małżeństwa za nieważne (§ 238 k.k. z 1871 r.).

Janusz Kaczmarek – doktor nauk prawnych, adwokat, wykładowca prawa karnego materialnego i procesowego w Wyższej Szkole Administracji i Biznesu w Gdyni; w latach 2002–2005 prokurator apelacyjny w Gdańsku, w latach 2005–2007 prokurator krajowy, w 2007 r. minister spraw wewnętrznych i administracji; autor kilkunastu publikacji w „Prokuraturze i Prawie”, „Edukacji Prawniczej” i kwartalniku „Policja”, współautor książki *Porwania dla okupu*; współorganizator programu „Razem przeciw przemocy” realizowanego w szkołach oraz ośrodkach wychowawczych; twórca autorskiego programu związanego z bezpieczeństwem na stadionach, zrealizowanego dla PZPN.

■ W opracowaniu przedstawiono kompleksową analizę problematyki porwań w ujęciu materialnoprawnym i kryminalistycznym, a także szereg rozważań teoretycznych niezbędnych do poznania tego zagadnienia również w kontekście zagrożeń terrorystycznych.

■ Publikacja zawiera informacje pozwalające określić typ sprawy porwania, usystematyzować metody jego działania i wypracować model walki z tą przestępczością.

■ Dodatkowymi atutami książki są:

- praktyczne porady dotyczące prowadzenia śledztwa w sprawach o wzięcie i przetrzymywanie zakładnika,
- wskazówki, jak zminimalizować zagrożenie kidnapingiem,
- szczegółowa analiza orzeczeń sądów apelacyjnych i Sądu Najwyższego.

■ Publikacja przeznaczona jest przede wszystkim dla funkcjonariuszy Policji i Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego stykających się zawodowo z problematyką wzięcia i przetrzymywania zakładnika, a także dla sędziów, prokuratorów i adwokatów. Zainteresuje też z pewnością biznesmenów, którzy są potencjalnie zagrożeni tego rodzaju przestępczością, oraz dziennikarzy – z uwagi na fakt, iż porwania wzbudzają silne emocje i zainteresowanie społeczeństwa.

ISSN 1897-4392
ISBN 978-83-264-4069-4

9 788326 440694

Cena 99 zł
(w tym 5% VAT)

Zamówienia:

infolinia 801 04 45 45, fax 22 535 80 01
zamowienia.książki@wolterskluwer.pl
www.wolterskluwer.pl
księgarnia internetowa www.profinfo.pl